

GIÁO DỤC CON TRẺ QUA TRÒ CHƠI VÀ VIỆC NHÀ

Lê Hồng Khánh¹

Khoa Ngoại ngữ, Trường Đại học Khánh Hòa

Tóm tắt:

Theo các ý tưởng giáo dục của một số nhà giáo dục Hoa Kỳ, nền giáo dục hiện đại phải được đứng trên ba trục: học hành, vui chơi và làm việc nhà. Ba trục này sẽ giúp con trẻ rèn luyện sức khỏe, tạo dựng niềm tin và chiếm lĩnh tri thức. Trên cơ sở khảo sát việc giáo dục con trẻ ở một nhóm gia đình tại thành phố Nha Trang, bài viết phân tích thực trạng và đề xuất biện pháp giáo dục con trẻ thông qua trò chơi và việc nhà. Đây là biện pháp quan trọng trong việc giáo dục con trẻ hiện nay.

Từ khóa: giáo dục, trò chơi, việc nhà...

1. Dẫn nhập

Khi so sánh giáo dục phổ thông Việt Nam so với nước ngoài, giáo sư Ngô Bảo Châu có nhận xét: “đầu vào” của giáo dục đại học (là những học sinh tốt nghiệp phổ thông) của học sinh Việt Nam và học sinh quốc tế không quá chênh lệch². Nhận xét cho thấy nền giáo dục phổ thông ở Việt Nam là tương đối tốt so với môi trường giáo dục ở các nước. Tuy nhiên, ở một khía cạnh khác, nền giáo dục Việt Nam quá đề cao việc học kiến thức mà bỏ quên hoặc coi thường những con đường khác có thể đóng góp không nhỏ giúp người trẻ phát triển toàn diện và hạnh phúc hơn.

Nhìn chung, hiện tại việc giáo dục con cái của các gia đình Việt Nam dựa trên hai trục chính là học tập và vui chơi. Thế nhưng, theo nghiên cứu The Harvard Grant Study tại Harvard thì còn một trục rất quan trọng nữa là làm việc nhà.

Harvard Grant Study³ là một nghiên cứu về đời sống và hạnh phúc con người. Một kết quả của nghiên cứu này có thể làm giật mình nhiều nhà quản lý giáo dục, nhiều thầy cô giáo và nhất là nhiều bậc phụ huynh trên thế giới. Nghiên cứu cho thấy rằng thành công trong đời, thành công trong sự nghiệp đến từ sự tham gia việc nhà khi còn nhỏ, và trẻ bắt đầu càng sớm càng tốt (“the Harvard Grant Study found that professional success in life comes from having done chores as a child, and the earlier the kid started, the better”)⁴.

Điều thú vị ở đây chính là, thực tế của Việt Nam, chúng ta đi tìm những phương pháp thật cao sang, thật đắt tiền, còn xứ giàu có thì đi tìm những cách bình thường, ít tốn kém để giáo dục người trẻ. Sự ngược đời này có thể làm cho xã hội nghèo càng nghèo hơn. Không chỉ thế, thay vì mang lại niềm vui, hạnh phúc khi học tập thì nó lại làm học trò đau khổ dai dẳng

¹ Thạc sĩ ngôn ngữ học, Khoa Ngoại ngữ, Đại học Khánh Hòa.

² <http://dantri.com.vn/giao-duc-khuyen-hoc/gs-ngo-bao-chau-giao-duc-dai-hoc-viet-nam-van-can-thay-doi-1407781452.htm>

³ In 1966, George Vaillant took over Harvard's famous Grant Study. The task: track hundreds of Harvard men, from youth to death, and determine what predicts wellbeing. <http://www.thedailybeast.com/articles/2012/11/07/what-harvard-s-grant-study-reveals-about-happiness-and-life.html>

⁴ Julie Lythcott-Haims, http://www.huffingtonpost.com/quora/the-best-thing-you-can-do_b_9328102.html.

vì những cuộc chạy đua kiến thức không dừng mà bỏ qua một nền tảng chắc chắn, hữu ích: VIỆC NHÀ.

Đến đây, chúng ta có thể hình dung 3 trục chính trong bức tranh tổng quát của nền giáo dục từ lớp 1 đến lớp 12:

1. Học hành
2. Vui chơi
3. Làm việc nhà

Với thực trạng người trẻ phải học quá nhiều và kết quả khả quan của học sinh Việt Nam khi so với các trường phổ thông ở các nước tiên tiến, trong bài này chúng ta tạm không bàn tới vấn đề học hành, mà chỉ nói đến chủ đề vui chơi và làm việc nhà.

2. Nội dung

2.1. Giá trị giáo dục của trò chơi

Từ trước Công nguyên, triết gia Platon đã nhìn thấy tầm quan trọng của hoạt động chơi đùa trong bản chất con người: “Bạn có thể phát hiện ra nhiều điều về một người trong một giờ chơi hơn là nói chuyện với họ cả năm trời” (“You can discover more about a person in an hour of play than in a year of conversation”).

Tiến sĩ Stuart Brown, Viện Quốc gia về Trò chơi của Hoa Kỳ, đã nghiên cứu về lĩnh vực tội phạm, nhận xét: “Kẻ giết người ở tòa tháp Texas đã mở mắt tôi, khi chúng tôi nghiên cứu về vụ thảm sát kinh hoàng, để thấy tầm quan trọng của trò chơi. Theo nghiên cứu, đối tượng bị thiếu trầm trọng việc chơi đùa.”⁵ Tiếp theo nhận xét đó Stuart Brown cho rằng sự thiếu chơi đùa và việc cấm đoán hoạt động chơi theo lứa tuổi có thể làm cho đối tượng dễ bị tổn thương trước những bi kịch cuộc sống.

Giáo dục con người hướng đến việc biến đổi, xây dựng, sắp xếp bộ não. Não cần thực hiện mọi kết nối, chuyển đổi và ra lệnh cho cơ thể. Với việc rèn luyện cho bộ não các kỹ năng quan sát, khả năng ghi nhớ và tạo các kết nối phức tạp để có khả năng sáng tạo thì đòi hỏi

rất nhiều thứ trong môi trường sống, ở đó con người được cung cấp đối tượng quan sát, tạo nhu cầu ghi nhớ và có không gian để thực hành phản xạ. Tất cả những yếu tố đó được cung cấp dồi dào qua các trò chơi. Stuart Brown nhận xét: “Không gì thấp sáng bộ não bằng trò chơi. Trò chơi không gian 3 chiều kích thích tiểu não, đưa nhiều xung động điện vào thùy trán - phần điều khiển - giúp tăng cường bộ nhớ cảnh.”⁶

Một yếu tố rất quan trọng mà trò chơi có thể mang lại cho bộ não là tạo hưng phấn. Trong các trò chơi, cơ thể thường được đặt trong một môi trường thuận lợi, với các yếu tố kích thích tích cực, não người sẽ bắt đầu vào giai đoạn hoạt động tăng cường. Các hoạt động tăng cường của não cũng giống như việc luyện tập thể dục thể thao để có cơ thể cường tráng.

Có một ý kiến không chính xác khi mọi người nghĩ về tầm quan trọng của trò chơi. Nhiều người cho rằng trái nghĩa của trò chơi là công việc. Một phát hiện quan trọng của lý thuyết gia về trò chơi, Brian Sutton-Smith: trái nghĩa với trò chơi không phải là công việc, mà chính là trầm cảm⁷. Vậy thiếu trò chơi trong đời người là một nguy cơ ảnh hưởng trực tiếp đến sức khỏe và mạng sống. Đồng ý với lý thuyết của Brian Sutton-Smith, Stuart Brown còn đưa ra một kết luận rất thú vị: “Điều duy nhất chỉ có ở loài người là chúng ta được tạo ra để chơi đùa trong suốt cuộc đời” (“The thing that’s so unique about our species is that we’re really designed to play through our whole lifetime”). Để chứng minh cho nhận định này, Stuart Brown đã nói đến khái niệm “neoteny”, có nghĩa là sự giữ lại các đặc điểm của tuổi thơ khi đã trưởng thành. Theo ngành nhân chủng học, con người là giống loài có tính “neoteny” nhiều nhất, nghĩa là vẫn giữ được nét trẻ, linh hoạt, dẻo dai nhất so với mọi sinh vật. Vì thế chúng ta là giống loài chơi đùa nhiều nhất.

⁵ http://www.ted.com/talks/stuart_brown_says_play_is_more_than_fun_it_s_vital

⁶ Stuart Brown, Ted.com, *Play is more than just fun.*

⁷ “The opposite of play is not work, it is depression.”

Điều đó tạo cho chúng ta nhiều thuận lợi trong việc thích nghi với môi trường.

Nếu theo lý thuyết này thì con người sinh ra là để chơi đùa và được phép chơi đùa chứ không phải đau khổ triền miên như rất nhiều học trò của chúng ta tại thời điểm này. Chúng ta tự đánh mất dần khả năng chơi đùa của mình và lấy đi cơ hội chơi đùa của con cái mình.

“Điều một đứa bé thường gặp ở thời thơ ấu bị bố mẹ kìm kẹp là không có thời gian chơi. Đến mức mà mỗi bài tập ở nhà, mỗi bài kiểm tra, mỗi hoạt động phải là một thời điểm quyết định cho tương lai mà bố mẹ nghĩ ra cho chúng [...] Và bọn trẻ, không quan tâm chúng sẽ đi đâu khi kết thúc trung học, chúng thờ dãi. Chúng buông tay cho số phận. Chúng cảm thấy trống rỗng. Chúng hơi già trước tuổi, với mong ước thành người lớn và tự nói: *“thế là đủ rồi, những cố gắng tôi đã làm ở thời thơ ấu thế là đủ rồi”*. Và bây giờ chúng tàn úa vì lo lắng, trầm cảm và một vài em tự hỏi, đến tuổi nào mình mới có cuộc sống có ý nghĩa đây?”⁸ Môi trường nghiên cứu của tác giả này là tại Hoa Kỳ, rất khác với môi trường Việt Nam, nhưng nỗi khổ mà phụ huynh mang lại cho con cái lại rất giống nhau.

2.2. Giá trị giáo dục của việc nhà

Với kết luận của Brian Sutton-Smith về trò chơi - công việc - trầm cảm, chúng ta mạnh dạn nhấn mạnh giá trị của việc nhà đối với người trẻ, vì công việc không trái nghĩa với trò chơi. Có nghĩa là việc nhà có thể đồng hành cùng trò chơi trong việc giáo dục con trẻ.

Để bắt đầu cho khái niệm “việc nhà” như là một trục vô cùng quan trọng trong việc giáo dục người trẻ, Julie Lythcott-Haims, tác giả quyển sách bán chạy nhất theo tờ *New York Times*⁹ đã báo động về cách giáo dục của nhiều gia đình hiện đại ở Mỹ. “Bọn trẻ cần chúng ta bớt bị ám ảnh về thành tích và điểm số và cần quan tâm đến nền tảng từ tuổi thơ

để thành công được xây dựng trên tình yêu và việc nhà.”

Quay lại với một trong những kết luận trong nghiên cứu Havard Grant Study : thành công trong sự nghiệp đến từ việc nhà khi còn nhỏ, vì việc nhà sẽ tạo cho người trẻ não trạng sẵn sàng xắn tay vào việc, một bộ não biết nói: *“có việc khó, ai đó phải làm chứ, có thể là tôi”*; một bộ não biết nói: *“tôi sẽ đóng góp công sức của mình để cải thiện tình hình”*, đó là động lực thúc đẩy bạn xông vào việc.

Đến đây, chúng ta có thể thấy bất ngờ, vì nếu giáo dục chỉ chú trọng đến kiến thức thì chính nền giáo dục đó có thể làm người trẻ lệch hướng. Họ có rất nhiều kiến thức nhưng họ có thể chưa có tâm thế sẵn sàng làm việc, chưa muốn làm việc. Thực vậy, trước công việc, chúng ta cần có hai điều kiện để thực hiện: muốn làm và có khả năng làm. Mà muốn làm phải đi trước. Trên thực tế, hiện trạng tránh việc, chây lười, thích có chức có quyền, muốn hưởng mà không muốn làm đang tràn ngập trong cuộc sống xã hội, gia đình. Chúng ta tự hỏi: sự lười biếng từ đâu sinh ra? Có thể do cơ chế không quản lý được người làm việc, nhưng chúng ta cũng thấy rõ ràng là do giáo dục con người.

Theo nghiên cứu của Julie Lythcott-Haims, khi bố mẹ vì lý do nào đó, ngay cả vì lý do để con cái có thêm thời gian học hành, mà miễn cho chúng khỏi phải làm việc nhà thì đó chính là điều tồi tệ nhất cho tương lai của chúng. “Và với sự bao cấp của bạn, bạn có thể lấy đi của bọn trẻ cơ hội tự xây dựng cho mình khả năng xoay xở. [...] Khả năng xoay xở được xây dựng khi thấy hành động của chính mình dẫn đến kết quả. [...] Vậy nếu con chúng ta cần phát triển khả năng xoay xở thì chúng phải tự làm tất cả từ suy nghĩ, lên kế hoạch, quyết định, làm việc, hy vọng, sao chép, thử nghiệm và sai lầm, mơ ước và trải nghiệm cuộc sống cho chính bản

⁸ Julie Lythcott-Haims, Ted.com, How to raise successful kids – without over-parenting.

⁹ Julie Lythcott-Haims is the author of the New York Times best-selling book *How to Raise an Adult: Break Free of the Overparenting Trap and Prepare Your Kid for Success*.

thân chúng”. Việc nhà có thể đáp ứng đầy đủ cho người trẻ tất cả những yêu cầu này. Điều tuyệt vời là việc nhà cho người trẻ thấy mình có thể sống không phụ thuộc, những kết quả lao động là sự kết hợp giữa kiến thức, ý thức và bàn tay, sự kết hợp này là bước đầu tiên để con người bước trên con đường tiến hóa.

Khi nói đến bàn tay, người ta hay dẫn chứng ví dụ của JPL. JPL là phòng thí nghiệm sức đẩy phản lực của NASA. Khi tuyển người để tìm giải pháp phát triển, thì một trong những tiêu chí là ứng cử viên phải biết tự sửa xe. Vì nếu họ không biết sửa xe, không làm công việc với đôi bàn tay, từ trẻ không chơi với đôi bàn tay, thì khả năng có thể giải quyết vấn đề không cao. Cặp từ “đôi tay” và “khối óc” đã đi vào đời sống để chỉ tài năng con người. Nhiều người hỏi các nhà khoa học thần kinh: khối óc làm cho đôi tay người trở nên linh hoạt, khéo léo hay là chính đôi tay giúp cho khối óc trở nên mạnh mẽ trong việc cảm nghiệm môi trường và thể hiện những ý tưởng sắc sảo? Câu trả lời đơn giản là cả hai đã kết hợp tuyệt vời để tạo ra những con người tài năng.

2.3. Khảo sát

Trong khuôn khổ nghiên cứu nhỏ, chúng tôi tiến hành khảo sát theo phương pháp định tính dựa trên phỏng vấn sâu. Nội dung phỏng vấn gồm hai chủ đề: giáo dục con cái qua trò chơi và giáo dục con cái qua việc nhà:

Đối tượng khảo sát: phụ huynh học sinh cấp I, II và III.

Số lượng: 10 phụ huynh cấp I, 10 phụ huynh cấp II, và 20 phụ huynh cấp III.

Thời gian khảo sát: kéo dài trong 3 tuần.

Chọn mẫu khảo sát: mẫu thuận tiện (phần lớn phụ huynh học sinh ở phường Vĩnh Hải, thành phố Nha Trang. Đó là những người quen biết của chúng tôi).

Nội dung của khảo sát:

a/Giáo dục con cái qua trò chơi:

- Phụ huynh đã biết đến phương pháp giáo dục con cái thông qua trò chơi?

- Nếu chưa biết, phụ huynh có muốn nói

chuyện về vấn đề này không?

- Nếu biết rồi, phụ huynh có thực hiện, đã thực hiện hoặc sẽ thực hiện phương cách này không?

- Phụ huynh chia sẻ một số kinh nghiệm, lo lắng hoặc dự định với phương cách giáo dục con cái qua trò chơi.

b/ Giáo dục con cái qua việc nhà:

- Phụ huynh đã biết phương pháp giáo dục con cái qua việc nhà chưa?

- Nếu chưa biết, phụ huynh có muốn nói chuyện về vấn đề này không?

- Nếu biết đến rồi, phụ huynh có thực hiện, đã thực hiện hoặc sẽ thực hiện phương cách này không?

- Phụ huynh chia sẻ một số kinh nghiệm, lo lắng hoặc dự định với phương cách giáo dục con cái qua việc nhà.

Tóm tắt kết quả:

- Phần lớn phụ huynh biết đến ba trực học tập - vui chơi – việc nhà trong việc giáo dục con cái (34/40).

- Tất cả phụ huynh có con học cấp II và cấp III ưu tiên cho việc học (30/30).

- Phụ huynh có con càng lớn càng không chú trọng đến việc dạy con qua vui chơi và việc nhà vì chỉ chú trọng đến việc luyện thi đại học.

2.4. Nền giáo dục lý tưởng

Giả sử, chúng ta tạo ra được nền giáo dục thực sự dựa trên học tập - vui chơi - việc nhà. Chúng ta có thể chia học sinh ra làm ba nhóm: trí não thuận lợi trong việc học, trí não bình thường, và trí não không thuận lợi trong việc học.

- Số học sinh thuận lợi trong học tập vẫn thể hiện tối đa khả năng học tập đồng thời có cơ hội rèn luyện thể lực và biết sống giữa đời thực chứ không phải luôn ở trong khối lý thuyết xa vời.

- Học sinh bình thường sẽ có thể phát triển tối đa trí lực, có điều kiện rèn luyện sức khỏe và nhất là có đam mê kết nối thực tế với việc học. Đây là điều kiện tốt để người trẻ phát triển khi được chọn chuyên ngành vừa sức.

- Nhóm học sinh không thuận lợi trong việc học sẽ có nhiều cơ hội học tập vừa sức, không hoảng sợ, mặc cảm, trâm cảm khi đến trường, có điều kiện thể hiện mình ở lĩnh vực khác qua thể lực, sự khéo léo của đôi tay và tìm được sự tự tin để phát triển bản thân.

Với điều kiện giáo dục thuận lợi cho tất cả các nhóm học sinh phân theo khả năng trí não, chúng ta sẽ có được một tập hợp các bạn trẻ đa dạng, phong phú về các lĩnh vực nhưng họ lại có được điểm chung là không phụ thuộc, không bị động trong rèn luyện học tập, họ biết mình muốn gì, biết mình giỏi gì và tin tưởng ở chính mình.

3. Kết luận

Một hình ảnh lý tưởng của giáo dục: người trẻ được giáo dục toàn diện cả về kiến thức, thể chất và định hướng mưu cầu hạnh phúc trong khả năng của cá nhân, gia đình và xã hội. Một mô hình đầy đủ toàn diện dựa trên sự quân bình để có được một giai đoạn sống hạnh phúc, ý

nghĩa và xây dựng bản thân, không bị ý muốn của bố mẹ đóng khung, ý muốn đó có thể trở thành nỗi ám ảnh, mối lo sợ và sự thất vọng dẫn đến việc buông xuôi ở người trẻ.

Chúng ta có thể tạo môi trường. Môi trường phụ thuộc chủ yếu vào phụ huynh vì phụ huynh tạo ra cuộc sống thực, tạo niềm tin, tạo kỹ năng, tạo ý thức cho con trẻ trong không gian sống.

Chúng ta cần phải lặp lại câu nói của Julie Lythcott-Haims cho mọi người và cho chính mình: “Bọn trẻ cần chúng ta bớt bị ám ảnh về thành tích và điểm số và cần quan tâm đến nền tảng từ tuổi thơ để thành công được xây dựng trên tình yêu và việc nhà”. Julie Lythcott-Haims cho chúng ta một tin vui: “Bạn không cần vào các trường danh tiếng nhất để được hạnh phúc và thành công trong đời. Người hạnh phúc và thành công đi học trường bình thường, vào một trường đại học nho nhỏ không ai để ý, học ở cao đẳng cộng đồng, thậm chí đi học ở một đại học đâu đó và đôi khi học hành chẳng ra sao.”¹⁰

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. <http://dantri.com.vn/giao-duc-khuyen-hoc/gs-ngo-bao-chau-giao-duc-dai-hoc-viet-nam-van-can-thay-doi-1407781452.htm>
2. <http://www.thedailybeast.com/articles/2012/11/07/what-harvard-s-grant-study-reveals-about-happiness-and-life.html>
3. http://www.huffingtonpost.com/quora/the-best-thing-you-can-do_b_9328102.html
4. http://www.ted.com/talks/stuart_brown_says_play_is_more_than_fun_it_s_vital
5. Stuart Brown, Ted.com, *Play is more than just fun*
6. Julie Lythcott-Haims, Ted.com, *How to raise successful kids -- without over-parenting*

¹⁰ Julie Lythcott-Haims, Ted.com, *How to raise successful kids -- without over-parenting*.